

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ

У статті основну увагу приділено дослідженню оцінки ефективності іноземного капіталу. Розглянуто методи та проведено оцінку впливу іноземного капіталу на ефективність банківської діяльності.

З розвитком глобальних ринків, посилюється роль іноземного капіталу на вітчизняну банківську діяльність. Так як внутрішніх джерел недостатньо для розвитку економіки України, все більше залучаються іноземні інвестиції. Тому дедалі актуальнішим є питання оцінки ефективності залучення іноземного капіталу.

Оцінкою ефективності банківської системи до та після входження іноземного капіталу займаються як іноземні науковці, так і вітчизняні. Вітчизняні при цьому використовують спеціалізовану модель динамічного нормативу, метод порівняльного аналізу структури і динаміки та метод ретроспективного порівняльного аналізу ключових індикаторів.

Метод побудови моделі динамічного нормативу дає змогу застосувати системний підхід до визначення ефективності й описати у формалізованому вигляді не лише стан системи (статичний аналіз), а й процес руху системного об'єкта в часі (динамічний аналіз). При цьому слід врахувати, що пропонується

формалізована модель не може охопити всі чинники впливу на ефективність банківської діяльності, адже при її побудові пріоритетом було врахування вектору «прибуток – ризик» [1].

Доцільність практичної реалізації моделі динамічного нормативу підтверджена її апробацією в різні періоди розвитку банківської системи України. Зокрема, виявлено, що після активного входження іноземного капіталу ефективність банківської діяльності погіршилася [2, ст.56-60].

Динамічна модель дає змогу вивести узагальнюючу оцінку економічної ефективності банківської системи, адже цей підхід передбачає оцінювання не лише статичної (характеристика стійкості), а й динамічної компоненти (характеристика розвитку, руху) банківської системи. За допомогою моделі можна у формалізованому вигляді описати бажаний стан банківської системи.

Побудова спеціалізованої моделі динамічного нормативу складається з декількох етапів:

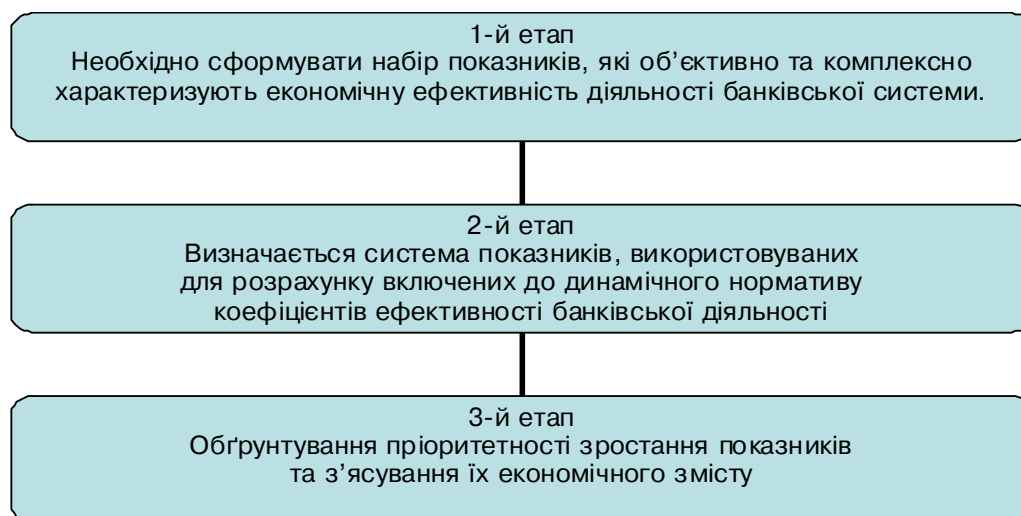

Рис. 1 Етапи побудови спеціалізованої моделі динамічного нормативу,
[розроблено авторами]

**Євгеній
Осадчий**
к.е.н., доцент
кафедри
менеджменту
банківської
діяльності
ДВНЗ «Київський
національний
університет
імені Вадима
Гетьмана»
**Катерина
Суторміна**
асистент кафедри
менеджменту
банківської
діяльності
ДВНЗ «Київський
національний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Інші науковці звертають увагу на те, що присутність іноземного банківського капіталу більшою мірою впливає на стабільність національної банківської системи, ніж на ефективність банківської діяльності. З метою визначення впливу на стабільність національної банківської системи досліджується якісний і кількісний склад активів банків до та після входження іноземного капіталу [3, с. 94].

Останнім часом банківські кризи характеризуються як стрімке і масштабне погіршення якості банківських активів під впливом несприятливих факторів макроекономічного, інституціонального і регулятивного характеру. Системна банківська криза проявляється у неспроможності значної кількості кредитних організацій, а нерідко і банківської системи в цілому, здійснювати базові функції — розрахунки і трансформацію накопичень у інвестиції.

Головною причиною погіршення стану банківської системи України є надмірна кредитна експансія іноземного капіталу.

Для захисту вітчизняної банківської системи від негативного впливу іноземного капіталу є захист національної економіки від руйнівних властивостей глобалізації за рахунок вибудовування бар'єрів і зменшення відкритості економіки для зовнішніх товарних і фінансових потоків. Вадою цього шляху є консервація неконкурентоспроможності і втрата вигід від глобалізації. Другим підходом є здійснення поступових процесів лібералізації, комбінованих з випереджаючим розвитком інституційної структури, яка б стимулювала інвестиційну та інноваційну діяльність у реальному секторі. Це дало б змогу переорієнтувати потоки зовнішніх фінансових ресурсів і спрямувати їх на підвищення конкурентоспроможності, економічне зростання і розвиток властивостей економіки щодо безкризового поглинання зовнішніх шоків [3, с. 115].

Вітчизняні науковці пропонують також для оцінювання ефективності іноземного капіталу використовувати метод ретроспективного порівняльного аналізу ключових індикаторів. Цей метод полягає в обчисленні низки коефіцієнтів на основі оприлюднених да-

них бухгалтерської звітності та виявленні відмінностей між групами банків та підгрупами іноземних банків [4, с. 84].

При визначенні впливу іноземного банківського капіталу на розвиток банківської системи доцільно використовувати інституційний підхід і чітко відокремлювати наслідки експансії для кожного типу зацікавлених сторін, що мають відношення до банківської системи. Навіть для одного суб'єкта вплив банків з іноземним капіталом може мати різновекторний характер.

Метод ретроспективного аналізу передбачає відбір 50-ти найбільших і великих банків України, які володіють 90% активів усієї банківської системи України. А тому ця вибірка є репрезентативною. Умовно виділивши три групи банків — банки з іноземним капіталом, державні та банки з національним капіталом, було проведено відповідні розрахунки, щоб порівняти динаміку середньозважених фінансових показників. Оскільки частка банків з іноземним капіталом у активах постійно зростає, особливості фінансового стану банків з іноземним капіталом виразніше екстраполюються на вітчизняну банківську систему в цілому, визначаючи загальносистемні параметри ефективності, ліквідності, капіталізації, якості активів тощо.

Різномірність групи банків з іноземним капіталом також врахована у даному методі, а саме розрізняють «псевдоіноземні банки», прямими власниками яких є іноземні компанії, що, в свою чергу, належать вітчизняним інвесторам (оскільки у випадку офшорних банків це є методом оптимізації оподаткування) та «квазі-іноземні банки» із міноритарною участю іноземних інвесторів (їхні власники можуть бути усунуті від стратегічного контролю над управлінням компанією) [5].

Результати аналізу показали, що середньозважені показники псевдоіноземних банків мають більше спільного з вітчизняними, ніж з банками з іноземним капіталом.

Даний метод полягає в обчисленні низки коефіцієнтів на основі оприлюднених даних бухгалтерської звітності та виявленні відмінностей між виділеними групами банків та підгрупами банків з іноземним капіталом.

Цей метод заключається в фінансовому та операційному аналізі діяльності банків з іноземним капіталом. Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою коефіцієнтів [6]: рентабельність активів (ROA), рентабельність статутного капіталу (ROE), рентабельність власного капіталу (ROC), показник концентрації капіталу (CapAd), коефіцієнт резервування під кредитні ризики (LoanRes), коефіцієнт ліквідності (Liq), відношення процентних витрат до процентних доходів (Cost-Income Ratio), частка депозитів у пасивах (Dep), коефіцієнт покриття (Cover Ratio), відношення кредитів до депозитів (Loanto-Deposit Ratio), процентна маржа (NIM) та коефіцієнт інтенсивності кредитування (KIK) (див. табл. 2).

Операційний аналіз ґрунтується на оцінці депозитних та кредитних операцій банків.

За результатами вивчення різних методів оцінки ефективності іноземного капіталу в банківській сфері виявлено їх переваги та недоліки (табл. 1).

Порівняння отриманих результатів не дає однозначної відповіді на питання про позитивний чи негативний характер діяльності банків з іноземним капіталом. Кожен із запропонованих методів дозволяє виявити численні як прямі, так і опосередковані наслідки експансії банків з іноземним капіталом, що залежать від різних факторів суб'єктивного та об'єктивного характе-

ру. Відтак, вважаємо, що для отримання об'єктивної характеристики наслідків входження іноземного капіталу слід використовувати комплексний підхід.

Отже, проаналізуємо ефективність банківської діяльності за 2011 рік на основі трьох банків: Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль та Брокбізнесбанк (табл. 2). Ці банки входять до одної групи - першої, що дасть нам можливість зробити більш точний аналіз ефективності банківської діяльності, в залежності від форми власності банку: державної, іноземної та вітчизняної приватної.

З наведених даних можна зробити наступні висновки. Вплив рентабельності на розвиток самих банків оцінюється як незначний, оскільки нерозподілений прибуток залишається мало використовуваним джерелом для інвестицій у банківську систему України, порівняно з субординованим боргом, внутрішньо-груповим кредитуванням та єврооблігаціями.

Різниця в середньозважених значеннях коефіцієнта концентрації між банками з іноземним капіталом й вітчизняними банками є незначною. Причина стабільності індикаторів капіталізації у тому, що коефіцієнт адекватності капіталу жорстко регулюється НБУ, оскільки він є базовим індикатором фінансової стійкості банку згідно з Базельськими рекомендаціями. Крім

Таблиця 1

Переваги та недоліки методів оцінки ефективності банківської діяльності до та після входження іноземного капіталу, [розроблено автором]

Переваги	Недоліки
<i>Спеціалізована модель динамічного нормативу</i>	
Дає змогу визначити ефективність іноземного капіталу в банківській системі через її стан (статичний аналіз) і через процес руху системного об'єкта в часі (динамічний аналіз); дозволяє отримати узагальнюючий інтегрований показник ефективності.	Інтегрований показник враховує сукупний вплив факторів, не дозволяючи виокремити вплив саме іноземного капіталу.
<i>Метод порівняльного аналізу структури та динаміки</i>	
Простота розрахунків та доступність всіх первинних даних для проведення оцінки ефективності іноземного капіталу.	Оцінюється тільки кількісний та якісний склад активів (зокрема, кредитний портфель), що, дає однобічну оцінку ефективності банківської діяльності.
<i>Метод ретроспективного порівняльного аналізу ключових індикаторів іноземних, вітчизняних приватних та державних банків</i>	
Оцінка ефективності банківської діяльності за допомогою фінансового та операційного аналізу, що дозволяє проаналізувати діяльність банків з двох сторін – фінансової та кредитної.	Значний обсяг обчислень (12 показників щодо 50 банків), який становить близько 600 показників для кожного з виокремлених періодів.

Фінансовий аналіз діяльності банків, станом на 01.01.2012 р. [7]

Показники	Укресім-банк	Райффайзен-банк Аваль	Брокбізнес-банк
рентабельність активів (ROA), %	0,117	0,0597	0,12
рентабельність статутного капіталу (ROE), %	0,536	1,02	1,12
рентабельність власного капіталу (ROC), %	0,497	0,473	0,95
показник концентрації капіталу (CapAd), %	23,6	12,6	12,5
коефіцієнт резервування під кредитні ризики (LoanRes), %	-6,1	-5,92	0,922
коефіцієнт ліквідності (Liq), %	1,14	13,9	9,8
відношення процентних витрат до процентних доходів (Cost-Income Ratio), %	53	33	86,5
частка депозитів у пасивах (Dep), %	56,9	82	74,6
коефіцієнт покриття (Cover Ratio), %	188	300	115,4
відношення кредитів до депозитів (Loanto-Deposit Ratio), %	124	100	95,5
процентна маржа (NIM), %	6,56	10,6	1,47
коефіцієнт інтенсивності кредитування (KIK), %	0,88	-2,12	-64

того, після поповнення статутного капіталу банки з іноземним капіталом зазвичай нарощували кредитну активність чи компенсують попередні списання коштів у резерви за кредитними ризиками.

Державний та приватний банк не спроможні забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань внаслідок збалансованості строків та сум погашення розміщених активів і зобов'язань банку. У всіх групах банків процентні доходи перевищують процентні витрати, що позитивно впливає на ефективність діяльності банків.

Отже, щодо ефективності банківської діяльності, то у приватного банку показники кращі ніж у державного та з іноземним капіталом.

Серед обсягів депозитів та кредитів юридичних осіб переважає державний банк, а фізичних осіб – банк з іноземним капіталом. Вкладники лояльніше ставляться до банків, які мають міжнародну репутацію й фінансову підтримку з боку акціонерів. Банки з іноземним капіталом, в свою чергу, розглядають депозити як засіб диверсифікації ресурсного портфеля, що на 50% складається з коштів, наданих іншими банками – в основному материнськими холдингами.

Основні конкурентні переваги групи банків з іноземним капіталом над іншими вітчизняними банками полягають у високому рівні зовнішньої

підтримки, а саме можливості швидкого доступу до дешевих ресурсів материнських груп.

В ході проведеного дослідження виявлено, що однозначної відповіді на питання про позитивний чи негативний характер діяльності іноземних банків немає. Так, за допомогою методу ретроспективного порівняльного аналізу ключових індикаторів було проведено оцінку ефективності банківської діяльності за допомогою фінансового та операційного аналізу, що дозволяє проаналізувати діяльність банків з двох сторін – фінансової та кредитної. Отже, при визначенні доцільності зростання присутності іноземного капіталу у банківській системі країни необхідно керуватися стратегічними пріоритетами, практична реалізація яких дасть змогу забезпечити цілісність і стабільність функціонування банківської системи. Дослідження доводять, що справа не в кількісних показниках присутності іноземного капіталу, а в його якості, структурі, цілях та функціях, які він виконує в економіці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Банки в глобальній економіці: Монографія/за ред. Чуб О.О. – К.:КНЕУ, 2009.
2. Чуб О. Вплив іноземного капіталу на ефективність банківської системи України // Вісник Національного банку України №4, 2009. – с. 56-60

3. *Осадчий Є.С.* Іноземний капітал в банківській системі України: дисертація... канд.екон.наук: 08.00.08 / Євген Сергійович Осадчий: ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2010. – 223 с.

4. *Корнилюк Р. та Івасів І.* Вплив іноземних банків на банківську систему України // Вісник Національного банку України №10, 2011. – с. 84-91

5. *Корнилюк, Р.В.* Стратегічні проблеми регулювання сфери іноземного банківництва [Текст] / Р. В. Корнилюк // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківсь-

кої справи Національного банку України». – Суми, 2010. - Т. 30. - С. 157-164.

6. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А.М. Герасимович, І.М. Парасій-Вергуненко, В.М. Кочетков та ін.; За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2010. – 599 с.

7. Офіційний сайт Національного банку України/ [Електронний ресурс]. – <http://www.bank.gov.ua/>

РЦПУ